

יבמות עז

ADDENDUM

כב אייר תשפ"ב

משה שווערד

המקרא והמסורה – הרב ראובן מרגליות

המקרא והמסורה

כ

ויגלה לנו יסוד מנהג בישראל, בהכנסת ספר תורה לארון הקודש בחול או בשבת אומרים א.ו.ו. המזמורים הללו „לה' הארץ ומלואה" או „הבו לה' בני אלים", כי כהראשון כן גם השני נתיסד כאשר הכניסו ארון העדות לאהל האלהים ובית מקדשו.

ו רות

ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שוכבת מרגליתו, ויאמר מי את. ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה, ויאמר ברוכה את לה' בתי... ועתה כי אמנם גואל אנכי, וגם יש גואל קרוב ממני, ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל, ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי, חי ה' שכבי עד הבקר...

ובעו עלה השער וישב שם והנה הגואל עבר אשר דבר בעו, ויאמר סורה שבה פה פלגני אלמוני, ויסר וישב, ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו, ויאמר לגואל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדי מואב, ואני אמרתי אגלה אנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם תגאל גאל, ואם לא יגאל הגידה לי ואדע כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך, ויאמר אנכי אגאל.

ויאמר בעו ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת המת קנית להקים שם המת על נחלתו, ויאמר הגאל לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי לא אוכל לגאול...

ויאמר בעו לזקנים וכל העם עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום, ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים, יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל...

שם ד' א—יא

מגילת רות אשר לפי מסורתנו הנאמנה כתבה שמואל הנביא לוקחת לב הקורא בפשטותה ובתיאור צביון החיים שמלפנים, לפני מלך בישראל, העלילות המסודרות שבמגילה מרתקות כל קורא, מפליא רק המסופר שאחרי אשר

הבטיח בועז לברר אם יחפוץ הגואל לגאול עלה בבוקר השער וישב שם ואך בהזדמנות „הנה הגואל עובר“ שאל מה ששאל, והלא היה על בועז להשכים בבוקר לפתחו של אותו גואל לשאול אם יסכים לגאול ואז לא היה לו כל צורך לעלות השערה ולבוא לפני הזקנים. הגואל בעצמו כבר יסדר את עניני הגאולה, ורק במקרה שלא יאבה אלמוני הגואל לגאול אז היו צריכים לזקנים ועדים בכדי למסור את זכות הגאולה, מדוע איפה הודרו בועז לעלות השערה קודם שבידר עם הגואל?

אמנם הנה התורה צותה (דברים כ"ג ב'): לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם, ואחרי כי כל התורה בלשון זכר נאמרה הנה פשוט הכתוב יורה שגם עמונית ומואבית אסורה לבא בקהל ישראל, ורק בקבלה היה להם כי עמוני נאסר ולא עמונית, מואבי ולא מואבית, אלא ההלכה הזאת לא היתה רווחת בעם, שכן רואים אנחנו כי דואג אביר הרועים שידע למכני ארבע מאה בעיי במגדל הפורח באויר (סנהדרין ק"ז ב) לא ידע קבלה זו, שהרי אלו היתה קבלה זו רווחת ככל ההלכות המקובלות ודאי היה דואג מוכרח לקבל אותה, ובאמרו לשאול (יבמות ע"ו ב'): עד שאתה משאיל על דוד אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי שיבא בקהל אם לאו, מאי טעמא דקאתי מרות המואבית — היה מקבל את התשובה מכל בר בי רב כי מותרת היא, בעוד אשר שאול עצמו נסתפק ושלח לבי מדרשא לשאול (יבמות שם) מוכח איפוא כי ההלכה הזאת לא היתה נודעת בקהל.

והמעין בכתובים ימצא כי גם שבע בן בכרי בהסיעו לב ישראל מאחרי דוד היתה סיסמת התנגדותו: „אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בנן ישי“, כלומר, משפחה זו אין לה בתוכנו חלק ונחלה, וראה במדרש רבה רות רפ"ה: ר' אבא בר כהנא פתח רגזו ואל תחטאו [ר"ת רות] אמר דוד לפני הקב"ה עד אימתי הם מתרגזים עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא ולא מרות המואבית הוא? רואים אנחנו איפוא כי מתנגדיו השתמשו בנימוק זה, וראה בירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג, שנבל הוא מכלב בן חצרון ואמר לית בישראל בר טבין סגין מישראל, אין בישראל יותר טוב ממני שלא נתערב זר במשפחתי, כשאר דוד שיצא מרות המואבית, וגם ירבעם בן נבט המורד במלכות בית דוד נקט הכרזה זו: מה לנו חלק בדוד, והדגיש: ראה ביתך דוד (מלכים א' י"ב ט"ז) כלומר: דוד בדוק יחס משפחתך.

יתכן כי גדולי הדורות שקדמו להם אז בתקופת הראשונים, בזמן שהתישבו על אדמתם הסתירי הלכה זו ולא פרסמו את ההיתר, למען מנוע התחתנות המונית של צעירי ישראל עם עמוניות ומואביות, אף כי לפי ההלכה שהיתה ידועה ליחידים הדורות מימות משה היתה עמונית או מואבית המתגיירת מותרת לבוא בקהל, עם כל זה לא חפצו שיתרבו בבתי ישראל בנות עכו"ם אלו בתקופה ראשונית זו

המקרא והמסורה

כב

בבואם לירש את הארץ, ולכן לא פרסמו זאת ההלכה ולא היתה ידועה בקהל, גם פלוני אלמוני הגואל אומר לא אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי, ומבואר במדרש רות שם: חס לי ליטלה לית אנא מערבב זרעייתא איני מערב פסולת בבני שלא היה יודע שנתחדשה ההלכה מואבי ולא מואבית.

ואתו יום נתחדשה ההלכה, כסגנון חכמינו: „שכחום וחזר ויסדום“, נתחדשה ונתפרסמה הלכה זו ע"י בועז, ראה כתובות ז' ע"ב ויקח עשרה אנשים מוקני הדור וגו' (רות ד) כו' למידרש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, דאי ס"ד לברכה לא סגיא בלא זקנים, ואידך אי ס"ד למידרש לא סגיא דלאו עשרה, אין, לפרסומא מילתא.

והנה ידוע כי תלמיד חכם שמורה הלכה שומעין לו רק כשירה טרם שתבוא מעשה לידו, כשהוא אינו נוגע בדבר (ראה יבמות שם), ובעוז הן היה בזמנו ראש הסנהדרין (ראה מדר"ר רות פ"ד ה) בועז ובית דינו התקינו לשאול שלום בשם, לכן בשעה שבא לשבת בראש סוד חכמים לפרסם את הקבלה שנמסרה מאז ליחידי הדורות כי רק מואבי אסור לבוא בקהל ולא מואבית, היה מההכרח שהוא בעצמו לא יהיה נוגע בדבר, כלומר טרם שמיאן האלמוני לגאול, לכן הודרו בועז ועלה השער לפני שנפגש עם הגואל לשאול אותו אם הוא רוצה לגאול או ממאן, בחשבו אולי ימאן הגואל ואז יהיה הוא בועז נוגע בדבר, אחרי שהוא אחרי, ורק לפני מיאוננו של האלמוני, כל עוד נחשב בועז כאינו נוגע בדבר, עלה וישב בשער בסוד חכמים, לחדש הלכה שהיתה מסורה עד ימיו ליחידי הדורות, ואחרי שנתקבלה הלכה זו ונתקיימה כי מקובלת היא מבית דינו של קודמו, הלכה שנשתלשלה דור דור מימות משה, או דיבר עם הגואל, כי תלמיד חכם שמורה הלכה קודם מעשה שומעין לו, וכשיבוא אחרי כן מעשה לידו, גם כשיהיה נוגע בדבר, רשאי הוא לעשות לפי ההוראה הקודמת והיה ברשותו של בועז לגאול אותה.